

HIRDESZ AZ IGÉT!

Kortárs igehirdetők prédikációi

Győri Gábor

Elhívás a szolgálatra

2Kir 2,1–18

A Királyok könyve egy átfogó történeti mű befejezését képezi, amely a Józsué könyvétől (egyések szerint a Deuteronomiumtól) a Királyok második könyvéig tart. A héber kánon alapján ezek az iratok, a tulajdonképpeni prófétai könyvekkel együtt a „Próféták”-hoz tartoznak, amelyek a Tóra után a héber kánon iratainak második nagy csoportját alkotják. Ennek a történeti műnek a szerkesztői Isten népének múltját akarják megmagyarázni, és ilyen módon próbálják megértetni Istennek az ő népe számára készített útját. Tulajdonképpen egy teológiai alapon álló „történelemértelmezést” nyújtanak, aminek egyik célja, hogy bemutassa a választott nép fogságba vitelének okait. Ezt többek között az Izraelben és Júdában élő királyok uralkodásának rövid, teológiai összegzésével teszi, vagyis hogy azt tették-e, amit jónak vagy amit rossznak tart az Úr. Mint például az általunk vizsgált történet idején uralkodó Ahazjá, aki

„azt tette, amit rossznak tart az Úr, mert apjának és anyjának az útján, meg Jeroboámnak, Nebát fiának az útján járt, aki vétékbe vitte Izraelt. A Baalt tisztelte, őt imádták és boszszantotta az Urat, Izrael Istenét egészen úgy, ahogyan apja tette” (1Kir 22,54).

Ezt az értékelést általában a királlyal kapcsolatos történetek elmondásával is kifejti. Az ítéletalkotást sokszor az egyértelmű bűnök és következményeik leírásán túl az elbeszélésekben található szereplők segítik, akik az Úr által jónak látott döntéseket képviselve mintegy tükröt tartanak a választott népért felelősséget vállaló személy elé (például Óbadjáhu az 1Kir 18-ban). A Szentírás ezen része tehát nem csupán az események hű bemutatása, hanem személyes üzenet is az olvasó, vagyis a mi számunkra. Útmutatást ad azzal kapcsolatban, hogy milyen a helyes, Istennek tetsző magatartás, és az Úr hozzáállását megismerve képessé tehet bennünket a helyes döntések meghozatalára. Az előttünk lévő történet Isten szolgáiról szól, akik életüket az Úrnak szentelve élik.

A vizsgált szakasz két próféta által képviselt történetciklusok (Illés: 1Kir 17–2Kir 2; Elizeus: 2Kir 2–13) átvezető szakasza. Ez a két ciklus a közepén helyezkedik el egy nagyobb történetnek, ami a kettészakadt birodalomról, Izraelről és Júdáról szól, a szétválástól Izrael fogságba viteléig (1Kir 12–2Kir 17). Hajlamosak lennénk azt gondolni, különösen a modern fordítások által használt szakasz címe alapján – mint

az *Isten magához veszi Illést* –, hogy ez a történet elsősorban Illésről szól. De éppen úgy az Elizeus-ciklus bevezetése, mint az Illés-ciklus lezárása.

Felmerül a prófétaság öröklődésének a kérdése. Mikor, hogyan és legfőképpen kinek adja, adhatja át tisztét Isten szolgálója. Azt, hogy Elizeus kiválasztása nem emberi akaratból történik, már előre jelzi nekünk az 1Kir 19,16. Illés Istennek a Hóreb hegyen adott válaszában benne van mindaz a keserűség, hogy a munka, amit véghezvitt, eredménytelen:

„Egyedül én maradtam meg, de az én életemet is el akarják venni.” (1Kir 19,14)

*Szimeon Szimeonov: Illés
Görög Ortodox Templom és Múzeum, Miskolc*

Erre jön a válasz, hogy három embert kell felkennie:

„Menj, kelj ismét útra a pusztán át, Damaszkuszba, és amikor odaérsz, kend fel Hazáélt Arám királyává. Azután Jéhút, Nimsi fiát kend fel Izrael királyává; Elizeust, az ábél-mehólái Sáfát fiát pedig kend fel prófétává a magad helyébe! És aki majd megmenekül Hazáél kardjától, azt Jéhú öli meg, és aki megmenekül Jéhú kardjától, azt Elizeus öli meg.”

E három emberből a prófétai utódlás tűnik a leglényegesebbnek, hiszen a következő szakasz, az 1Kir 19,19–21 Elizeus elhívásáról szól. Ő megértve ennek az elhívásnak az isteni eredetét, felelősséget érezve „követte Illést, és szolgálataiba állt”. A következő említést Elizeusról majd csak a 2Kir 2 teszi, amikor követőből utóddá lép elő. Ezt tanúsítják a prófétatanítványok (szó szerint: próféták fiai), amikor azt mondják: Megnyugodott Illés lelke Elizeuson.

Habár azt várnánk, hogy a szakasz központi gondolata Illés elragadtatása, ha a szerkezeti felépítést közelebbről megnézzük, az öröklés kérdése fog központi gondolatként kicsúszosodni.

A héber szövegben összesen 108 ige található. A történetet három nagyobb egységre tagolhatjuk: az első a 2Kir 2,1–8 (43 ige), Illés és Elizeus útja; a második, 9–11 (22 ige) Prófétai lélek öröklése és elragadtatás; a harmadik, 12–18 (43 ige) meggyőződés Elizeus prófétaságáról. Az igék számából is jól látszik, hogy két ugyanakkora egység körül fogja a történet csúcspontját. Ezen a csúcsponton azonban nemcsak a különleges természetfeletti jelenet található, hanem Elizeusban levő legnagyobb feszültség is itt tapasztalható. Hogyan fogja tovább végezni a szolgálatot Illés vezetése nélkül? Ez csak akkor lehetséges, ha az Illésben levő lélekből jut neki „két rész” (kétszer annyi, és nem kétharmad). Azért is lényeges ez a kérdés, mert az olvasó már tudja, hogy Elizeust Illés Isten

akarataiból hívta el. Ahogy Elizeus szolgálatba állt, láthatjuk, hogy számára is fontos, hogy teljesítse az Úrnak az akarát, ami Illés munkájának folytatását illeti. A feszültség abból ered, hogy Illés nem tudja teljesíteni Elizeus kérését, és arra vár az olvasó, hogy vajon teljesíti-e az Úr azokat a feltételeket, amik a prófétai szolgálat betöltéséhez szükségesek. De ha a középső egységet tovább szűkítjük, megmarad nyolc igénk, amik már tényleg csupán a feszültséggel teljes párbeszédre koncentrálnak:

„Jusson nekem a benned működő lélekből kétszeres rész!

Ő ezt mondta: Nehezet kértél.

Ha látsz engem, amikor elragadnak tőled, akkor úgy lesz; de ha nem, akkor nem lesz úgy.”

Így a szakasz szerkezete a következőképpen néz ki: az első egység: bizonytalanság, út a Jordánon túlra (ötven ige); a második a történet csúcspontja (nyolc ige); a harmadik: meggyőződés Elizeus prófétaságáról (ötven ige).

A két nagyobb egység tehát keretbe foglalja a történet csúcspontját, és vannak keretes szerkezetre emlékeztető eseményei a történetnek (például odaút-visszaút, a Jordán átlépése), de Elizeus mindeközben egy folyamaton megy keresztül, amint tanítványból prófétává lép elő. Az első egységben sok kérdést nyitva hagy a szentíró, amelyeknek egy részére egyáltalán nem kapunk választ. Kezdvé az első mondattal:

„Amikor az Úr föl akarta vinni Illést forgószélben az égbe, Illés és Elizeus elment Gilgálból.”

Mindenféle előzmény nélkül bejelenti, hogy az Úr akarja vinni Illést az egekbe. Ezt már ismert tényként kezeli. Semmiféle kommentár vagy megokolás nem hangzik el ezzel kapcsolatban, mégis minden szereplő tud az Úr akarataról. Illés külön akar válni Elizeustól, hogy egyfajta „szent magányban” tölthesse utolsó zarándoklatát.

Három ismétlődő eseménysor játszódik le, amelyek főként párbeszédekből tárulnak elénk. Ennek a váza a következő:

1. Illés felszólítja Elizeust, hogy ne menjen vele (2, 4, 6. vers), mert az Úr elküldte (Bételbe, Jerikóba, a Jordánhoz),
2. Elizeus esküvel ragaszkodik hozzá,
3. próféták csoportja jön figyelmeztetni Elizeust, hogy az Úr elragadja urát,
4. Elizeus válaszol: Én is tudom. Hallgassatok!

Ez a naiv epikai stílusra jellemző hármastagolás és az ismétlés gondolatritmusa teszi érdekfeszítővé és titokzatossá a történetet. A Jordánnál játszódó jelenetnél még mindig együtt van a három szereplő (csoport) – Illés, Elizeus és a próféták –, de a 3. és 4. pontban jelölt párbeszéd már nem hangzik el. Így tulajdonképpen csak két és fél ismétlődnek az események.

A prófétatanítványok családjukkal együtt valamilyen rendbe tömörültek az Úr szolgálatára. Itt prófétai tudást tanúsítanak Illés élete végével kapcsolatban. Elizeus együtt élt velük, azért is figyelmeztetik őt, Illés viszont magányos próféta maradt. A két főszereplő, mint az Úr képviselői szimbolikusan végigjárják azt az utat visszafelé, amit Isten választott

Louis Hersent: Illés feléleszti a sareptai özvegy fiát

népe a honfoglaláskor megtett. Először Bételbe (Józs 8), majd Jerikóba (Józs 6) és végül a Jordánhoz mentek, és mindketten szárazon mentek át rajta, mint egykor Izrael (Józs 3,17), hogy eljussanak a Jordántól keletre fekvő területre, ahol a választott nép korábban megkapta az utasítást a honfoglalásra. Így a próféták szimbolikusan átvették Izrael helyét, mert Izrael már nem tudta betölteni azokat a rendelkezéseket, amelyeket az Úr kiszabott számára:

„Így beszélt az Úr Mózeshez Móáb síkságán, a Jordán mellett, Jerikóval szemben: Szólj Izrael fiaihoz, és mondd meg nekik: Ha átkeltek a Jordánon Kánaán földjére, úzzétek ki onnan az ország egész lakosságát, pusztítsátok el összes bálványukat, és öntött bálványszobraikat is mind pusztítsátok el. Tegyétek tönkre összes áldozóhalmaikat!” (4Móz 33,50–52)

Ez nem történt meg, de szükséges, hogy megtörténjen a próféták által, akiknek ebben az időszakban a legnagyobb ellenségük a Baal-kultusz. Ezt a feladatot természetesen csak Elizeus kapja, hiszen Illés hazatér.

A 11. versben a „tisbei Illés” olyan hirtelen és váratlanul távozik, ahogy az 1Kir 17,1-ben minden átmenet vagy előzetes bemutatás nélkül megjelent. Ha a héber מְתֵשְׁבֵי szó használata itt

helyes, akkor nem tartozott a birtokos törzslakosság közé, csak odatelepült ember volt. A neve héber formája אֱלִיָּהוּ = „az én Istenem az Úr”. Hitvallás ez a név a יהוה mellett, akinek a szolgálatába állt a próféta, hogy küzdjön a kánaánita bálványistenek kultusza ellen. Titokzatos eltűnése Illést Énók mellé állítja (1Móz 5,24), sőt, bizonyos korlátozással Mózes mellé is (5Móz 34,6). A származása, személyes körülményei rejtve maradnak. Csak a neve árul el valamit a személyéről. Olyan, mint valami tüzes meteor, amely egy pillanatban feltűnik, hogy izzó fénnyel pályáján végigfutva hirtelen ismét eltűnjék a szemünk elől. Amint a mellékneve mutatja, a lakóhelye Tisbe volt, ez a helység a hagyomány szerint a Jordántól keletre feküdt, nem messze Jábés-Gileádtól. Így lesz kerek egészzé a szolgálata, hiszen innen hívta el őt az Úr, és munkája végeztével ide vezette vissza.

Illés valami utolsó ajándékot akar adni hű tanítványának, olyan dolgot, ami prófétai lelke erejéből kitelik. A szóhasználat (בְּרוּחְךָ a benned levő lélekből) figyelmeztet arra, hogy nem egyszerű emberi lelkierő, hanem a fölülről jövő isteni adomány, a Lélek a kérés tárgya. A már említett „két rész” jelenthet (1) kétszeres részt, vagyis hogy Elizeus még

Illésnél is nagyobb aktivitással és eredménnyel szeretne volna szolgálni az Isten ügyét. Ezzel kapcsolatban nem kell szerénytelennek tartanunk Elizeus kívánságát. A nagyobb odaszántság nagyobb célokhoz vezet, és több segítséget igényel. (2) De vonatkozhat csupán az utódlás tényére is, mivel az elsőszülött utódnak joga volt kétszeres részt kérni az atyjától a mózesi törvény szerint (5Móz 21,17). Ez az esemény Illést ismét Mózeshez kapcsolja, ahogy ő Józsuét iktatta be tisztebe (4Móz 27,18). Illés válasza azonban megmutatja, hogy maga nem rendelkezik azzal a képességgel, hogy a Lélek ajándékait osztogathassa, ezért csak útmutató jelt tud mondani Elizeusnak:

„Ha látsz engem, amikor elragadnak tőled, akkor úgy lesz; de ha nem, akkor nem lesz úgy.”

Giovanni Battista Piazzetta: Illés elragadtatása

Egy elképzelés szerint azért lehet ez jel, mert közönséges halandó szeme ilyen látomást nem láthatna meg vagy nem tudna elviselni. E beszélgetés közben következett be a még sosem látott csoda. Elizeus előtt egy lángban álló kocsi jelent meg, hasonló az ókori katonaságnál használt harci kocsikhoz. A Biblia sokkal rövidebben beszél erről a csodáról, semhogy elemzéseként többet merhetnénk mondani Illés szélvészben való fölmenéséről, minthogy a szuverén isteni kegyelemnek rendkívüli megnyilatkozása volt. A későbbi hagyományok persze jóval bővebben tárgyalják és értelmezik az eseményeket.

Illés próféta alakját a késő utókor olyan különös tisztelettel vette körül, hogy Malakiás jól ismert próféciájából láthatóan egyenesen a eljövételét várták (Mal 4,5). E próféciát megerősítette, egyben reális irányba is terelte a várakozást Jézus, amikor Bemerítő Jánosra mutatott rá (Mt 11,14), nem Illés reinkarnációját állítva ezzel, hanem azt, hogy Bemerítő János valóban a Malakiás által jövendölt útegyengető munkát végezte el. Az Újszövetség egyébként hangsúlyozza, hogy „Illés ugyanolyan ember volt, mint mi” (Jak 5,17). Nem a saját ereje és akarata által vált alkalmassá emberfölötti hivatá-

sa betöltésére, ahogy egyikünk sem érdemei alapján kapja elhívását. A fölment (עלה) Qal, aktív jelentéstartalommal bíró ige helyett a Szeptuaginta az ανελημθη, passzív aorisztosz alakot használja, hogy véletlenül se lehessen nem Istentől eredőnek értelmezni az eseményt. A héber szöveg számára ez nem fontos, hiszen már az első versben utalt a felviteléssel kapcsolatban az isteni akaratra, valamint a képi leírás ezt egyértelművé teszi. A Biblia szimbolikája egyértelműen teofániára utal. A szekér, mivel elsősorban harci eszköz, sokféle-képpen kapcsolatban áll az erővel és a hatalommal. Valamint a háború végét a szekerek elégetésével jelzik – ahogy itt Illés harca is véget ér –, a tűznek pedig megtisztító ereje van. Még Illésnek is szüksége volt a kegyelemre, és nincs szolgálattevő, aki pótolhatatlan.

Elizeus megragadta a ruháját, és két darabra szakította. Majd fölemelte Illés leesett palástját. Ezzel a tettel jelképesen átvette mesterétől a prófétai szolgálatot, hiszen itt arról a ruhadarabról van szó, amit Illés tanítványa elhívásakor dobott rá. Az, hogy ez a díszköntös leesett – és nem „ment föl” Illéssel együtt az egekbe –, további megerősítést adott Elizeus számára, hogy a feladata még nem ért véget mestere eltávozásával. Sőt, lement a Jordánhoz, hogy megtegye azt a jelet, amit korábban Illés megtett.

A 14. vers újból hangsúlyozza, hogy itt arról a köntösről van szó, ami Illésről esett le, amivel maga korábban véghezvitte a Jordán kettéválasztását. Elizeus ráüt a köntössel a vízre, majd egy felkiáltás hangzik el a szájából. A héber szöveg csak feltételezi, de a Szeptuaginta írója meg is jegyzi, hogy – και ου διεστη – „de nem sikerült”. Két eshetőség vetődhet fel e sikertelenséggel kapcsolatban: (1) Isten figyelmezteti Elizeust, hogy nem ő viszi véghez a csodákat, hanem az a Lélek, amit kapott. (2) Próbára teszi Elizeus kitarását.

Ez egy lényeges momentum a történet szempontjából, hiszen itt derül ki, hogy a gyakorlatban működik-e az erő, amit Illés megígért, hiszen a feltétel, amit megszabott, teljesült.

„Hol van az Úr, Illés Istene, hol van ő?”

Keserű vagy pedig számon kérő felhanggal teszi fel Elizeus ezt a kérdést? Abból a tényből, hogy az újbóli próbálkozást siker koronázza, nem feltételezhetjük, hogy Elizeus gögösen vagy keserű szívvel üt rá ismét a vízre, hiszen az Úr ezt biztosan nem támogatta volna. Ebből arra a következtetésre juthatunk, hogy ez egy próba volt Isten részéről, amire Elizeus helyesen válaszolt, és a felkiáltása a vers közepén inkább segítségért fohászkodás, mint számon kérő kérdés.

Elizeus tehát átkelt a Jordánon. Itt ismét szeretném hangsúlyozni az Elizeus és Izrael feladata közötti párhuzamot. Nem véletlen az első hat versben elhangzó helységnevek és a honfoglalás eseményeinek helyszínei közötti párhuzam. A Jordánon való átkeléssel szorosan összekapcsolódó mózesi parancs – vagyis hogy irtsanak ki minden bálványt (4Móz 33,50–52) – és az Elizeusról szóló, Illésnek adott ígéret:

„Elizeust, az ábel-mehólai Sáfát fiát pedig kend fel prófétává a magad helyébe! És aki majd megmenekül Hazáél kardjától, azt Jéhu öli meg, és aki megmenekül Jéhu kardjától, azt Elizeus öli meg.” (1Kir 19,17)

Így Illés lelke mellett a bálványimádás elleni harc feladatát is megörökölte, természetesen a nehézségekkel, a királyokkal való szembenállással együtt.

A prófétatanítványok számára is fontos volt az öröklés kérdése. Valószínűleg ezért akartak Illés közelében lenni, és Elizeust kérdőre vonni, hogy „Tudod-e, hogy az Úr ma elragadja mellőled uradat?” De Elizeus mindig rendre intette őket: „Én is tudom, de hallgassatok!” Majd a történet végén bár leborultak előtte, mégis a megszégyenültség unszolták, hogy megkereshessék Illést, hiszen ahogy mondták: „Hátha az Úr lelke ragadta el, és letette valamelyik hegyre vagy völgybe.” Ez pedig nem volt teljesen alaptalan, hiszen az 1Kir 18,12-ben Óbadjáhú ugyanerre utalt. Elizeus végül megengedi, hogy elmenjen ötven férfi Illést megkeresni. Természetesen tudja, hogy nem fognak rátalálni, és mikor visszatértek, meg is dorgálta őket: „Megmondtam nektek, hogy ne menjetek.”

Láthatjuk, hogy nem válhat akárből próféta. A prófétatanítványok akárhogy próbáltak „örökséghez” jutni, semmit sem sikerült a maguk számára megszerezniük. A szolgálatra való elhívás és a jutalmazás is Isten szuverén akaratától függ. Az ő hatalmában van, és nem lehet erőszakos eszközökkel hozzájutni. Meggyőződésem, hogy ez alól a lelkipásztori szolgálat sem kivétel. Mindnyájan Istentől kapjuk a szolgálatra való elhívásunkat, és az erőt is, amivel végezzük azt. A mi személyes felelősségünk viszont, hogy mindezt felismerjük és végezzük Krisztus akarata szerint, a Lélek vezetése által.

*

Győri Gábor 1986. szeptember 24-én született Pécsen, egy négy fiúgyermekes baptista család legidősebb tagjaként. Édesapja munkája miatt többször költöztek, ezért az általános iskola első öt évét Vácott kezdte, de Pécsen fejezte be, majd a Radnóti Miklós Közgazdasági Szakközépiskolában szerzett érettségit. 14 évesen rádöbbsent, hogy élete nem felel meg Jézus Krisztus tanításának, hogy képtelen a megbocsátásra és az önzetlen szeretetre. De hiába volt minden erőfeszítése, saját erejéből nem tudott megváltozni, ezért Isten segítségét kérte. Megértette, hogy ami embernek lehetetlen, az Istennek lehetséges, így elfogadta Krisztus segítségét és megváltó munkáját. Elhatározta, hogy egész életén keresztül szolgálni fogja az Urat, bár ekkor még nem sejtette, hogy ezt Isten milyen formában fogja számon kérni rajta. Nagy lelkesedéssel olvasta a Bibliát, és igyekezett minél többet imádságban is az Istennel lenni. Erre a környezete is felfigyelt, és többen úgy gondolták, hogy alkalmas volna lelkipásztornak, de mielőtt ezt elmondhatták volna neki, maga az Úr tette meg helyettük. A szolgálatra való elhívását eleinte inkább engedelmességgel, mint örömmel fogadta, de felismerte, hogy ez az ő akarata, és mire a középiskolát befejezte, már el se tudta képzelni, hogy bármi mást kezdjen az életével. Tanulmányait a Baptista Teológiai Akadémián 2005-ben kezdte el, és diplomáját 2010-ben szerezte meg. A főiskolán ismerkedett meg leendő feleségével, Vadas Mártával, házasságot 2009. július 11-én kötöttek a Pécsi Baptista Imaházban. A következő esztendőben elfogadta az Ózdi körzet gyülekezeteinek a meghívását, majd 2011 tavaszán Lénárdarócon lelkipásztorrá avatták. Alig egy hónappal később, május 5-én megszületett első gyermekük, Győri Emma.